

De potentie van gentrification-onderzoek

AUTEUR JUSTUS UITERMARK

Gentrification, het proces waarbij bewoners van arbeiderswijken plaatsmaken voor meer welgestelde huishoudens, is al sinds het begin van de jaren tachtig een van de centrale thema's in de stadssociologie en stadsgeografie. Dat komt voor een deel omdat het proces sinds die tijd overal zo sterk en zichtbaar plaatsvindt. Verwaarloosde binnensteden bleken opeens weer aantrekkelijk voor luxe restaurants, hotels en allerlei hippe winkeltjes. Die gelegenheden werden druk bezocht door groepen die eerst niet bestonden of die in ieder geval geen eigen naam hadden: de yup (young urban professional) werd geboren en in zijn voetspoor volgden de dinkies (double income, no kids) en meer recentelijk de 'creatieve klasse'. Nog wonderlijker dan de opkomst van nieuwe bevolkingsgroepen is een heel nieuw vocabulaire om over steden te praten. Die moeten nu 'gerevitaliseerd' worden, moeten aan een proces van 'upgrading' beginnen of een succesvolle 'branding' operatie ondergaan.

Kortom, gentrification heeft de manier waarop we over steden denken volkomen veranderd. Geen wonder dus dat gentrification ook de inzet werd van een felle epistemologische en vaak ook ideologische strijd. Marxisten als Neil Smith zagen in gentrification vooral een door kapitaalstromen gedreven proces, terwijl humanistische geografen als David Ley meer aandacht besteedden aan veranderende levensstijlen. Feministen als Damaris Rose zagen op hun beurt gentrification vooral als gevolg van het verdwijnen van het traditionele gezinsideaal.

De discussie over gentrification is tegenwoordig lang zo spannend en belangrijk niet meer als in de jaren negentig, misschien ook omdat gentrification nu – waarschijnlijk onterecht – als iets normaal wordt beschouwd. Maar toch gebeurt er nog veel interessants. 'Gentrification in a Global Context. The new urban colonialism' (2005), samengesteld door Rowland Atkinson en Gary Bridge, is daar een duidelijk voorbeeld van. De redacteurs zijn er in geslaagd allerlei theoretische perspectieven op een vruchtbare manier met elkaar in verband te brengen. Er is daardoor minder polemiek maar meer verfijnd en gedegen onderzoek en theorievorming. Dat geldt

Minder polemiek, meer verfijnd en gedegen onderzoek en theorievorming.

vooral voor het inleidende en het concluderende hoofdstuk. In het inleidende hoofdstuk volgen de redacteurs Neil Smith in zijn stelling dat gentrification inmiddels is gemondialiseerd. Waar gentrification eerst gedragen werd door individuele huishoudens, is het nu een breed toegepaste neo-liberale beleidsstrategie om hogere inkomens en investeringen te verleiden naar de stad te trekken (en om lagere inkomens buiten de deur te houden). Deze ontwikkeling van het proces van gentrification brengt ook nieuwe eisen voor onderzoek met zich mee: veel meer dan eerst moeten nu allerlei schaalniveaus met elkaar in verband worden gebracht. In het beschouwende slothoofdstuk geeft Eric Clark een lesje theorievorming en neemt heel wat bestaande literatuur op de korrel, met als conclusie dat je alleen van gentrification kan of moet spreken als sprake is van machtsverschillen tussen groepen en als de overheid bereid is om, desnoods met dwang, kwetsbare groepen te verwijderen. Gentrification is dan een proces dat lijkt op kolonisatie, maar dan op stedelijk niveau. Dat verklaart ook de ondertitel van het boek.

Een grote verandering is dat onderzoekers tegenwoordig ook aandacht hebben voor landen buiten de Anglo-Saksische wereld. Ik weet natuurlijk niet hoe de redacteurs hun stukken aangeleverd kregen, maar ik vermoed dat zij zelf heel wat werk hebben moeten verrichten om ze op niveau te brengen. Auteurs die niet gewend zijn voor een Engelstalig publiek te schrijven produceren vaak stukken die misschien wel goede inzichten bevatten maar die voor buitenstaanders toch wat merkwaardig overkomen. Dat is hier niet geval. Natuurlijk zijn

er zwakke hoofdstukken maar de meeste van de zestien auteurs hebben toch interessante stukken afgeleverd, waardoor we nu meer weten over gentrification in Istanbul, Kyoto, Bologna, Bilbao en Engelse provinciestadjes.

Veel van de auteurs in het boek delen de zeer kritische insteek van de redacteurs. Soms slaan ze daarin een beetje door. Dat geldt vooral voor de Australische Wendy Shaw die wel heel gemakkelijk concludeert dat de interesse voor koloniale huizen gelijkstaat aan een nieuwe vorm van witte dominantie. Toch denk ik dat de kritische benadering van de redacteurs en auteurs hier veel oplevert. Waar het voor anderen misschien vanzelfsprekend is dat de middenklasse wil wonen in de stad (of juist niet), wordt hier niets voor lief aangenomen. Of het nu gaat om de woorden van overheden of de voorkeuren van gentrifiers – alles wordt kritisch tegen het licht gehouden en is daardoor meer inzichtelijk. Het internationale karakter van het boek zorgt er bovendien voor dat de tot nu toe zeer smalle basis voor grensoverschrijdend onderzoek naar gentrification weer wat wordt verbreed. Het boek laat daarmee zien dat gentrification gebruikt kan worden als centrale term in internationaal vergelijkend onderzoek naar stedelijke processen: specificiteit en lokaliteit kunnen in verband worden gebracht met algemene, mondiale ontwikkelingen. Deze potentie wordt nog niet ten volle benut; de bundel is niet een neerslag van een coherent internationaal onderzoeksprogramma maar een verzameling bijdragen van auteurs die met ongeveer hetzelfde onderwerp bezig zijn. Maar er is alle reden om te hopen dat gentrification-onderzoek in de komende decennia weer even spannend wordt als in de beginperiode.

Rowland Atkinson & Gary Bridge (red) (2005) Gentrification in a Global Context. The new urban colonialism. Londen; Routledge.